

Discussie over schrijven

Antwoord van Mieke Smits op de reactie van Marjolein van Buuren in JSW maart 2007 op het artikel van Mieke Smits over lezen en schrijven in JSW oktober 2006

In het interview in JSW van oktober 2006, breek ik een lans voor geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs, waarbij zowel bij lezen als bij schrijven alle onderdelen van het leren lezen en het schrijven (coderen/spelling, schrijfmotoriek en stellen/ofwel tekstschrijven) inhoudelijk en procesmatig aan de orde komen. Voor het leren koppelen van tekens aan klanken (=onderdeel van lezen) en klanken aan tekens (=onderdeel van schrijven) ga ik uit van dezelfde lettervormen. Die lettervorm noem ik gemakshalve de leesletter. Dat is ook de letter die leerlingen het vaakst tegenkomen in hun omgeving, binnen en buiten de school.

Het kunnen koppelen van een klank aan een teken (in het hoofd horen welke klank het is en hoe het teken erbij eruit ziet), vereist het kunnen maken van de bijbehorende beweging (psychomotorische handeling). De beweging is in mijn optiek een noodzakelijke handeling om de spelling onder de knie te krijgen. Via een toetsenbord kan deze beweging niet worden geleerd.

Uit onderzoek en ervaring weet ik dat het gelijktijdig leren lezen en schrijven elkaar positief bekrachtigen, mits er voor het lezen en het schrijven voor dezelfde letter wordt gekozen. De letters die in het kader van het verbonden schrift worden aangeboden, lijken daarentegen niet op de letters die gelezen moeten worden. En dat werkt inderdaad eerder verwarrend dan ondersteunend.

Op het moment dat kinderen alle letters echt kunnen lezen en schrijven op woord en zinsniveau (meestal is dat na 4 of 5 maanden onderwijs), kan alsnog het verbonden schrift worden (aan)geleerd. Soms is het verstandiger pas in groep vier met het verbonden schrift te beginnen, omdat (de didactiek van) het leren lezen en schrijven en het leren toepassen van lezen en schrijven in allerlei verschillende betekenisvolle situaties al ingewikkeld genoeg is. Het doel van leren lezen en schrijven is in mijn optiek dat leerlingen zich conceptueel ontwikkelen, in dialoog treden met anderen (communicatie) en zich leren uiten (expressie). De schrijfmotoriek is daaraan ondergeschikt.

Op basis van analyse van de meestgebruikte methodes voor het aanvankelijk lezen en waarnemingen in de praktijk (onder andere met behulp van het analyseschema dat ik in JSW heb gepresenteerd), constateer ik dat in de huidige gangbare schoolpraktijken de nadruk ligt op (een beperkt aantal onderdelen van) het leren lezen, dat er weinig aandacht is voor taalkundige aspecten van het lezen en dat alleen de schrijfmotoriek (die uitgaat van het verbonden schrift) centraal staat.

Op basis van ervaringen van leerkrachten in het speciaal onderwijs en in het reguliere basisonderwijs die alle onderdelen van het lezen en schrijven (zoals genoemd in het schema) wel combineren en daarbij uitgaan van de blokletter, boeken zeer goede resultaten, ook op het gebied van handschriftontwikkeling (Smits, 1999). Uiteraard geldt voor het leren schrijven van de blokletter dat de instructiekwaliteit van de leerkracht goed moet zijn. Op dat punt kan de handschriftpedagoog in het totale lees- en schrijfproces zeker ondersteuning bieden. Op basis van deze ervaringen uit de praktijk weet ik dat sommige lees- en schrijfproblemen, die nu onder de noemer dyslexie of tweedetaalproblematiek vallen, zouden kunnen worden verminderd door geïntegreerd lees-schrijfonderwijs en door in de beginfase te kiezen voor één en dezelfde lettervorm voor het lezen en het schrijven.

Los van de genoemde overwegingen om te kiezen voor geïntegreerd lees- en schrijfonderwijs, zie ik mensen in mijn omgeving steeds vaker de zogenoemde blokletters schrijven. Met als

resultaat een leesbaarder handschrift. Bovendien vraag ik me oprecht af of de nadruk die nu wordt gelegd op het leren van het verbonden handschrift (om snel dictaten te kunnen schrijven? of waarom eigenlijk) nog wel noodzakelijk is in deze tijd van technologische ontwikkelingen.

Dat kinderen die eerst de leesletter leren schrijven en pas daarna de verbonden letter geen goed lopend of goedlopend handschrift ontwikkelen, waag ik te betwijfelen.

Dat zou betekenen dat kinderen niet in staat zouden zijn te leren twee soorten letters te schrijven. Hoe zit het dan met kinderen (bijvoorbeeld neveninstromende anderstaligen) die eerst het arabische, of chinese schrift met bijbehorende bewegingen leren schrijven en pas daarna de 'Nederlandse' letters met bijbehorende bewegingen?

Mieke Smits

Senior leerplanontwikkelaar

SLO, nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling

Smits, Mieke (1999) 'Schrijven en lezen in groep drie: twee vliegen in één klap'. *JSW* nr. 9, jrg. 83, p. 36 - 41